

Katedrála

Zima 2014

XII. ročník

Svatá Anežko,

děkujeme Ti za to, že jsme právě oslavili čtvrt století života ve svobodě a demokracii. Věřte nebo ne, je to neskutečné – již 25 let katedrální zvonici zvoní, aniž by se museli bát, zda kvůli této doslova a do písmene bohubíbé činnosti nebudou nějak perzekvováni. Přesto je mezi nimi stále řada těch, kteří v dobách minulých vlastníma rukama „mařili dozor nad církvemi“ tím, že zvonili. A to byl podle § 178 komunistického trestního zákona trestný čin s trestní sazbou až dva roky odnětí svobody nebo peněžitým trestem. Kanonizace Anežky České se stala jedním z významných impulsů, který pomohl k pádu totalitního režimu. Proto k sv. Anežce také zvonici vzhlíží s vděčností.

„Pro Deo, Principe et Populo“

Obsah

Latinské zkratky a nápisy	
na církevních a profánních stavbách.....	2
Topografie katedrály sv. Víta.....	6
Nejstarší české zvony.....	8
Svátek Uvedení Páně do chrámu (Hromnice).....	10
Jak se v katedrále zvoní	11
Stalo se, stane se.....	12

Latinské zkratky a nápisy na církevních a profánních stavbách

Zkratky, symboly, slova a nápisy, s nimiž se na památkách často setkáváme, mají ustálený význam, některé nám pomáhají odlišit tvůrce díla – umělce od objednavatele, od toho, na jehož náklad dílo vzniklo, kreslíře předlohy grafického listu, rytce nebo litografa apod. Jsou většinou latinské, takže v minulosti, kdy latina patřila ke všeobecnému vzdělání, byly mezinárodně srozumitelné. Jejich znalost nám i dnes mnohé ozřejmí a přispěje k hlubšímu poznání a pochopení památek.

Při čtení je třeba pamatovat, že v latině je pro velké V i U stejné písmeno tvaru V (VIVVS – vivus = živý, AVVS – avus = děd), které má v chronogramu platnost římské číslice V = 5, ale vyžaduje podle znění slova odlišnou výslovnost.

C před samohláskami e, i, ale také ae a oe se čte C (CICERO – Cicero, COECVS – cökus = slepý, ECCE – ekce = ejhle), kdežto před samohláskami a, o, u a před souhláskami se vyslovuje jako K (CATO – Kato, CVRA – kura = péče).

AE a OE se vyslovuje přibližně jako ä, ö, tedy všeobecně jako variace na hlásku e, jak bylo uvedeno výše. Skupinu TI + samohlásku, tj. TIA, TIE, TIO, TIV, čteme jako ci (ETIAM – ecijam = také, PORTIVS – Porcijus, římské jméno, ale TVTIVS, druhý stupeň od TVTVS – tutus = bezpečný, jistý, se vyslovuje tutýjus); DI, TI, NI zní dy, ty, ny (v latině se neměčí – DISTINCTVS – dystynktus = rozdělený, rozlišený, NIHIL – nyhyl = nic).

Klasická latina také nemá písmena CH a Y a setkáme-li se s nimi, okamžitě napovídají, že jde o latinou přejaté slovo řeckého původu, Y se může objevovat ve středověké latině.

A abbas - opat (v kryptogramech a monogramech opatů na klášterních stavbách a předmětech, zpravidla předposlední písmeno)

A.D. – Anno Domini – Léta Páně (LP + letopočet) - ve významu roku od narození Ježíše Krista

AEDIFICAT (édyfikat) - postavil

AEDIFICATVM (édyfikátum) – postaveno (v latině velké V a velké U se píší stejně)

AMDG (někdy OAMDG) - Ad Maiorem Dei Gloriam (Omnia Ad Maiorem Dei Gloriam). Pro větší slávu Boží (Vše pro větší slávu Boží). Zkratka latinské devízy jezuitského řádu – na jezuitských stavbách a předmětech.

A.R.D. – Admodum Reverens Dominus - Vele důstojný pán (na náhrobku před jménem příslušníka premonstrátského řádu)

AVE – Buď zdrav – byl běžný římský pozdrav při setkání

AVE MARIA – Zdrávas Maria! - slova, jimiž při zvěstování narození Krista pozdravil archanděl Gabriel Pannu Marii (na gotických obrazech Zvěstování bývají tato slova napsána na mluvící pásce)

del., delin., Delineavit – nakreslil a jméno umělce, který nakreslil rytci předlohu (dole na starých grafických listech)

D.O.M. – Deo Optimo Maximo – Bohu nejlepšímu, největšímu (v začátcích náhrobních a pamětních nápisů, počínajíc renesancí)

D.S. – Dis Manibus - Duším zemřelým, podsvětnímu božstvu (obvyklá zásvětní formule v záhlaví latinských náhrobních nápisů)

ECCE AGNVS DEI (ekce ágnus deí) – Ejhle Beránek Boží - (nápis na stuze kolem kříže sv. Jana Křtitele, u jehož nohou leží beránek)

ERECTVM (erektum) – zbudováno (vyzdvíženo, vztyčeno)

EREXIT – zbuďoval a jméno toho, kdo dílo objednal a financoval

ETC. – (et cetera) – a tak dále - (např. jestliže jmenovaná osoba má ještě další tituly, které se v nápisu neuvádějí)

EVECTVM – povýšeno (vyzdvíženo) - např. povýšení kostela sv. Vavřince a sv. Zdislavy (Jablonné v Podještědí) na basiliku minor papežem Janem Pavlem II.:

HOC SS. LAURENTII ET ZDISLAVAE SANCTUARIUM AD BASILICAE MINORIS GRADUM DIGNITATEMQUE A SUMMO PONTIFICE IOANNE PAULO II. EVECTVM EST A.D. 1996

exc., excud. – excudit (exkúdit) – vytiskl a jméno vydavatele

FIERI FECIT (fijerí fécit) – dal udělat a jméno objednavatele díla

FRA – frater – bratr (před jménem člena duchovního řádu)

FVND., FVNDATVM (fundátum) - založeno

FVNDATOR (fundátor) - zakladatel

FVNDAVIT (fundávit) - založil

H.C. – Honoris Causa - Pro poctu, kvůli poctě (Výraz vyjadřuje ocenění osobních zásluh.)

H.S.E. – Hic Situs Est - Zde leží, zde je pohřben (běžně užíváno na římských náhrobních nápisech)

I.C.N. – In Christi Nomine - Ve jménu Ježíše Krista

IHS – zkratka Iesus Hominum Salvator – monogram Kristův = Ježíš Spasitel lidí, lidstva (nad srdcem se třemi hřeby častý na jezuitských stavbách). Existuje ještě několik interpretací:

a) IESUM HABEMUS SOCIUM

Ježíše máme za spojení,

b) IN HOC SALUS

V tomto spása,

c) IN HOC SIGNO (VINCES)

V tomto znamení (zvítězíš).

I.H.S.V. – In Hoc Signo Vinces = V tomto znamení zvítězíš

ICHTHYS –ΙΧΘΥΣ řecké znění slova ryba - jeden z nejstarších křesťanských symbolů, zároveň symbolizuje složeninu počátečních písmen řeckých slov: Iesús Christos Theú Hyios Sótér - Ježíš Kristus, Boží Syn, Spasitel

I.N.D. – In Nomine Domini (Dei) = Ve jménu Páně (Božím)

IN MEMORIAM - Na paměť - vyznamenání udílené i. m. = jako posmrtná pocta

INRI – zkratka Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum (= Ježíš Nazaretský, král židovský) - zpravidla na nápisové bláně nebo na tabulce nad Ukřižovaný (tzv. titulus)

inv., Invenit – vytvořil (dílo použité za předlohu grafického listu)

lit., Lithographiert (litografirt) - litografoval

M. – mater – matka – před jménem řeholnice

M. – martyr – mučedník – za jménem světce (S. FLORIANVS M. = Sanctus Florianus martyr - svatý Florián – mučedník)

MP, ΕΥ (řec. Méter Theú) - Matka Boží

O. - a další písmena za jménem řeholníka (také na náhrobcích) značí ordo – řád (v 2.pádě ordinis), např. O.S.B.– Ordinis Sancti Benedicti – řádu sv. Benedikta

O.V.P. zakončovací zkratka na náhrobních nápisech - Odpočívej v pokoji (téhož významu jako R.I.P.)

P. – pater - otec

P. – před jménem kněze nebo řeholníka

PAX - pokoj, mír

PAX VOBIS – Pokoj vám (nad hřbitovní bránou)

pinx., Pinxit – namaloval (často za jménem umělce)

QVIS VT DEVS – Kdo je jako Bůh (nápis na štítu archanděla Michaela)

R.D. - Reverens Dominus - (Důstojný pán) na náhrobku před jménem příslušníka premonstrátského řádu

REN., RENOV., RENOVATVM – obnovené, renovované

váno a letopočet, který je tedy rokem obnovy, nikoli vzniku díla

RESTAVRATVM (restaurátum) - obnoveno

RESTAVRAVIT (restaurávit) - obnovil

R.I.P. - REQVIESCAT IN PACE (rekvieskat in páce)
- Ať odpočívá v pokoji zakončovací zkratka na náhrobních nápisech (téhož významu jako O.V.P.)

S., SANCTUS (sanktus) – svatý, **SANCTA** (sankta) – svatá (před jménem světce či svěťce)

SALVE – Buď zdrav – římský uvítací pozdrav (podobně jako AVE)

SALVETE – Buďte zdraví – bývá vydlážděno nebo vypsáno ve vstupních prostorách budov z 2. pol. 19. a zač. 20. století

sc., sculp., sculptit (skulptit) – vyryl (na grafických listech)

S.J. – Societas Jesu (socijetás jézú) - Tovaryšstvo Ježíšovo – TJ. - čili jezuitský řád (zkratka uvedená za jménem-příslušnost k tomuto řádu)

SM – Servi Mariae - Služebníci (Panny) Marie (na znaku řádu servitů)

S.M. - Soror Mater - sestra matka (před jménem řeholnice)

SQPR – Senatus Populusque Romanus - senát a lid (národ) římský - objevuje se např. v křížové cestě na znameních (praporcích) římských legií. Písmena SPQO na olomouckém městském znaku znamenají obdobně sněm a lid olomoucký.

SPQAUP – Senatus Populusquae Antiquae Urbis Pragensis - Městská rada a lid Starého Města pražského (nápis na kapli sv. Rocha na Olšanech)

V., VIRGO – panna - před jménem řeholnice nebo za jménem svěťce

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] Herout J., *SLABIKÁŘ NÁVŠTĚVNÍKŮ PAMÁTEK*, 1980, Středisko Státní památkové péče Praha
- [2] Herout J., *JAK POZNÁVAT KULTURNÍ PAMÁTKY*, 1986, Mladá fronta Praha
- [3] Buben M., *ENCYKLOPEDIE HERALDIKY*, 1997, Nakladatelství Libri Praha
- [4] Kuťáková E., Marek V., Zachová J., *MOUDROST VĚKŮ*, Lexikon latinských výroků, přísloví a rčení, 1988, Svoboda Praha

Topografie katedrály sv. Víta

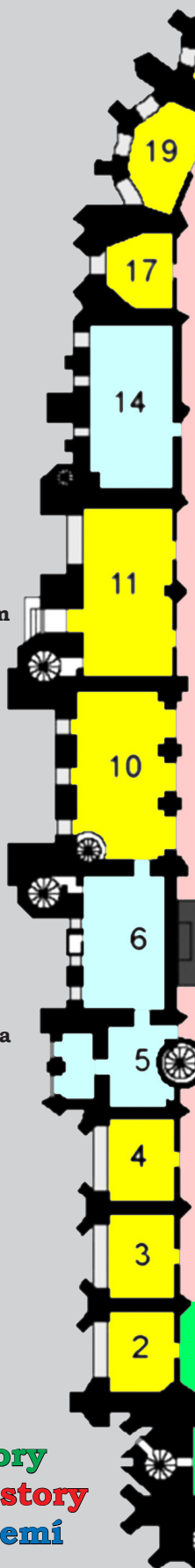
- 1 – Severní věž
- 2 – Kaple Bartoňů z Dobenína
- 3 – Schwarzenberská kaple
- 4 – Nová arcibiskupská kaple
- 5 – Hilbertova kaple
- 6 – Nová sakristie
- 7 – Bílkův oltář
- 8 – Kenotaf sv. Vojtěcha
- 9 – Východ z krypty
- 10 – Wohlmuthova kruchta
- 11 – Kaple sv. Zikmunda
- 11 – Svatý Zikmund
- 12 – Barokní kazatelna
- 13 – Colinovo mauzoleum
- 14 – Stará sakristie
- 15 – Opukový oltář
- 16 – Reliéf Prahy 1620
- 17 – Kaple sv. Anny
- 18 – Kardinál Schwarzenberg
- 19 – Stará arcibiskupská kaple
- 20 – Legenda o sv. Janu Nepomuckém
- 21 – Kaple sv. Jana Křtitele
- 22 – Svatý Vít
- 23 – Kaple Nejsvětější Trojice
- 24 – Kaple svatých Ostatků
- 25 – Svatý Jan Nepomucký
- 26 – Kaple sv. Jana z Nepomuku
- 26 – Svatý Vojtěch
- 27 – Plenění katedrály
- 28 – Kaple Máří Magdaleny
- 29 – Královská oratoř
- 30 – Kaple sv. Kříže
- 31 – Kaple sv. Ondřeje
- 32 – Náhrobek Leopolda hraběte Šlika
- 33 – Kaple sv. Václava
- 34 – Svatý Václav
- 35 – Zlatá brána
- 36 – Velká jižní věž
- 37 – Kapitulní knihovna
- 38 – Thunovská kaple
- 39 – Kaple Božího hrobu
- 40 – Kaple sv. Ludmily
- 41 – Jižní věž
- 42 – Západní portál

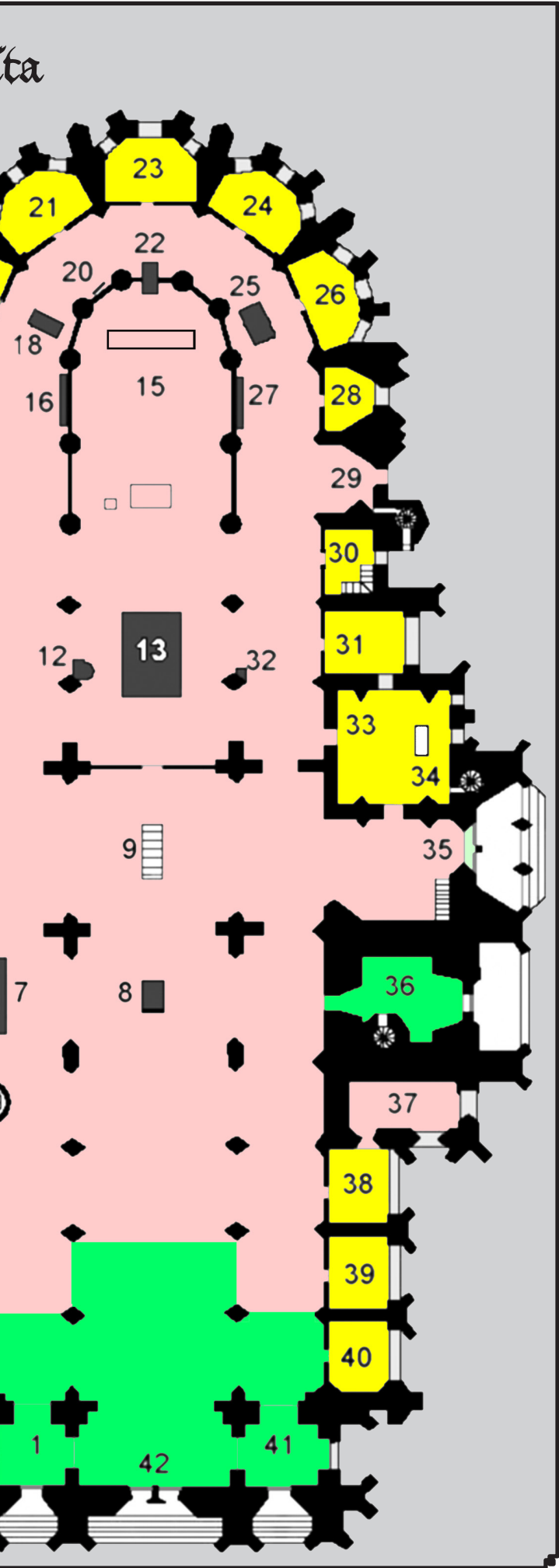
kaple

veřejně přístupné prostory

veřejně nepřístupné prostory

veřejně nepřístupné zázemí

Nejstarší české zvony

Na otázku, který český zvon je nejstarší, není jednoduché odpovédět, protože většina nejstarších zvonů pochází z doby, kdy se ještě běžně zvony nedávaly. A když už je datace uvedena, tak se v ní často objevují závažné chyby způsobené nepozorností zvonařů (vypadnutí jednoho nebo několika římských číslic

▲ *Nejstarší dochovaný český zvon s datací se nachází v Chebu. Byl odlit v roce*

1286. z datace). Kromě toho na starých zvonech bývají nápisy velmi obtížně čitelné.

Nejstarší dochovaný český zvon s datací se nachází v Chebu a byl odlit v roce 1286. V této souvislosti je nutné připomenout, že Chebsko tehdy ještě k Zemím koruny české trvale nepatřilo - zvon tedy fakticky nebyl vyroben v Čechách. V současnosti je zvon uložen v Krajském muzeu Cheb.

Nejstarší dochovaný český zvon vyrobený na čes-

▲ *Nejstarší český dosud funkční zvon Vilém v Havlíčkově Brodu z roku 1333, váží téměř 2 tuny a je 128 cm vysoký. Jeho spodní okraj má průměr 148 cm.*

kém území se nachází ve sklepení Arcidiecézního muzea v Olomouci. Byl odlit na přelomu 13. a 14. století a pochází z Ostravy-Zábřehu. Zvon váží 226 kilogramů, srdce zvonu se nedochovalo.

Za nejstarší český dosud funkční zvon bývá považován zvon Vilém v Havlíčkově Brodu ulitý v r. 1305. Novější studie uvádějí, že tento zvon je nejspíše o třicet let mladší; v takovém případě by nejstarší byl zvon z kostela v Benešově pocházející z r. 1322.

Nejstarší český datovaný zvon na Moravě nalezneme v Brně v kostele sv. Tomáše. Zvon pochází z r. 1393.

Nejstarší zvon s uvedenou datací v Praze pochází až z 15. století. Je jím zvon Kateřina ze Strahovského kláštera, který byl odlit v r. 1485. V klášteře na Břevnově se nachází kompletní sádrový odlitek zvonu z r. 1313, který byl zničen během Pražského povstání v r. 1945.

▲ **Nejstarší dochovaný český zvon vyrobený na českém území pochází z Ostravy-Zábřehu. Byl odlit na přelomu 13. a 14. století. Zvon má zcela unikátní plastickou výzdobu, jejíž součástí je i otisk pečetního typáře a gotický štít s českým dvouocasým lvem. Jedná se o historicky i typologicky mimořádnou středověkou kovolijeckou památku. Zvon je bohatě zdoben hlavami řeholníků, což by mohlo svědčit o tom, že byl ulit pro nějaký klášter. Bez zajímavosti ani není jeho chemické složení. Obsahuje totiž značnou příměs stříbra, která se do zvonů přidávala jednak kvůli pověrčivosti, často také kvůli mylné představě, že stříbro vylepšuje akustické vlastnosti. Zvon váží 226 kilogramů, srdce zvonu se nedochovalo.**

Svátek Uvedení Páně do chrámu (Hromnice)

Uvedení Páně do chrámu (Hromnice) - Základ svátku Uvedení Páně do chrámu je židovský. Každá Židovka přinesla 40. dne po porodu do chrámu svého prvorozeného syna a podala oběť za očištění - ovečku, chudší dvě holoubata. To byl předpis Zákona. Také Panna Maria s Josefem naplnili 40. dne po Ježíšově narození (po Vánocích) tento příkaz Zákona. Bylo by to prošlo bez povšimnutí, protože takové okamžiky byly v chrámu časté, kdyby tam zrovna v tu chvíli nebyli dva lidé – proroci, starý Simeon a Anna. A ti podle Ducha Božího, který je vedl, rozpoznali v dítěti Ježíšovi Mesiáše, v dějinách Izraele proroky předpovídaného a židy očekávaného. Oba tato proroctví znali a v tu chvíli prorokovali. Simeon nazval Ježíše (podle starých proroctví) „světlem k osvětlení pohanů a k slávě izraelského lidu“. Prorok Malachiáš (5. stol. př. Kr.) o tomto okamžiku prorokoval: „Do svého chrámu přijde Pán, kterého vy chcete, anděl smlouvy, kterého žádáte...“.

Církev slavila v liturgii tuto událost, jak je zachycena v evangeliu Lukášově. Svátek se původně v církvi nazýval podle židovské tradice svátkem „Očišťování Panny Marie“, ale v minulém století dostal název „Uvedení Páně do chrámu“. V ten den se shromáždí věřící před začátkem liturgie před vchodem do kostela, kněz posvěti svíce a s nimi v ruce pak věřící slavnostně vstupují do chrámu. Tento obřad připomíná jednak Malachiášovo proroctví „do svého chrámu přijde Pán“ a dále i Simeonovo proroctví, jehož oči viděly „světlo k osvětlení pohanů“. Církev tímto obřadem napodobuje a uskutečňuje obě proroctví. Věřící si pak odnášejí posvěcené svíce domů a rozsvěcují je při modlitbě, zvláště při nebezpečných bouřích a „hromobití“, a proto dostaly název „hromničky“ a podle nich se zpětně slavnost lidově nazývala „Hromnice“.

▲ *Uvedení do chrámu na fresce od Giotta v Cappella degli Scrovegni, Padova (kolem roku 1305).*

29.05.15

NOC KOSTELŮ

Žádná tma pro tebe není temná:

NOC

jako den svítí, temnota je jako světlo.

2 133,12

Jak se v katedrále zvoní

V katedrále sv. Víta se rozlišují v zásadě dva typy zvonění. Jedním jsou zvonění řádná, pravidelná, a tím druhým, jak čtenář snadno nahlédne, zvonění mimořádná. Obě zvonění mají společný znak, a tím je plánovaná délka zvonění, která je ve většině případů historicky ustálena na 15 minutách.

Pravidelně se zvoní vždy v neděli před mší svatou a v poledne, to jest dvakrát týdně. Obě zvonění mají předem daný jednoznačný průběh a dlužno podotknout, že zvláště podle poledního zvonění je možno si seřizovat i hodinky. Zvoníci prakticky vždy dodržují přesnost v zahájení zvonění na plus minus 3 sekundy. Při pravidelných zvoněních nkdy nezní zvon Zikmund. Ten se přidává pouze při některých mimořádných příležitostech a zvláště významných svátcích. Počet všech zvonění za kalendářní rok se pohybuje kolem 130.

Pořad pravidelných nedělních zvonění:

► Průběh nedělního ranního zvonění před mší svatou, která začíná v 10:00, je následující:

09:45 - začátek zvonění – začínají zvony Ježíš a Marie

09:45 až 10:00 – zvony Ježíš a Marie – začínají oba spolu a končí společně se všemi zvony

09:50 až 10:00 – zvony Josef a Dominik – začínají oba spolu a končí společně se všemi zvony

09:55 až 10:00 – zvony Jan Křtitel a Václav – začínají oba spolu a končí společně se všemi zvony

10:00 - konec zvonění - všechny zvony končí společně

► Průběh nedělního poledního zvonění je následující:

11:59 - začátek zvonění - sólové minutové zvonění zvonu Josef

12:00 – zvony Dominik, Jan Křtitel a Václav - začínají všechny najednou a do 12:12 zvoní společně se zvonom Josefem

12:12 - končí zvon Josef

12:13 - končí zvon Dominik

12:14 - končí zvon Jan Křtitel

12:15 - konec zvonění - končí zvon Václav

Stalo se

Mimořádná zvonění hodná zřetele

- 29. září - Slavnost sv. Václava,
Den české státnosti
- 23. říjen - Requiem za oběti heydrichiády
- 15. listopadu - oslavy 25. výročí
kanonizace sv. Anežky České
- 22. listopadu - Mše sv. ke cti sv. Cecílie
- 5. prosinec - Mše sv. (Stonožka)

Události

- 26. září - Oratorium Saul - koncert
- 27. září - Svatováclavský koncert
Hudby Hradní stráže
- 29. října - Konference o hudbě
- 29. listopadu - Žehnání adventního věnce
- 28. prosince 2014 až 1. ledna 2015 - Taizé

Stane se

Významné bohoslužby začátku roku 2015

- 18. února - Popeleční středa
- 1. března - Mene tekeli, ekumenická bohoslužba
- 2. dubna - Missa chrismatis
- 4. dubna - Velikonoční vigilie
- 23. dubna - sv. Vojtěch
- 30. dubna - sv. Zikmund
- 5. května - výročí konce války
- 12. května - Výročí posvěcení katedrály
- 15. května - Vigilie svátku sv. Jana Nep.
- 16. května - Svátek sv. Jana Nepomuckého
- 23. května - Přijetí do katechumenátu
- 23. května - Ekumenická svatodušní vigilie
- 4. června - Slavnost Těla a Krve Páně
- 15. června - Slavnost sv. Víta
- 27. června - Kněžské svěcení

Mimořádné vybrané akce roku 2015

- 30. dubna - Den zvoníků
- 15. května - Svatojánské slavnosti NAVALIS
- 29. května - Noc kostelů

(změny vyhrazeny)

KATEDRÁLA

nezávislý zvonický zpravodaj nejen o zvonech
Nulté číslo vyšlo v roce 1999.

Vydáno vlastním nákladem za pomoci dobrých lidí. © CPSV

kontakt

campanarii.cz@gmail.com
www.campanarii.cz